

RADIOTHERAPIE BIJ ANUSKANKER

INHOUDSOPGAVE

Persoonlijke gegevens	3
<hr/>	
Hoofdstuk 1 Radiotherapie bij anuskanker	5
<hr/>	
Hoofdstuk 2 Voor de behandeling van start gaat	7
<hr/>	
Hoofdstuk 3 Uw behandeling in praktijk	11
<hr/>	
Hoofdstuk 4 Bijwerkingen	15
<hr/>	
Hoofdstuk 5 Veelgestelde vragen	18
<hr/>	

PERSOONLIJKE GEGEVENS

Uw naam _____

Uw bestralingsschema ziet er als volgt uit

Totaal aantal bestralingen _____

Aantal keer per week _____

Uw behandelaar _____

Ons telefoonnummer **020 512 9111**

Bestralingstoestel

CT-scan

RADIOTHERAPIE BIJ ANUSKANKER

Wat is radiotherapie?

Radiotherapie betekent een behandeling met straling. Bij een uitwendige bestraling wordt gebruik gemaakt van een zeer krachtige röntgenstraling. Deze wordt opgewekt in het bestralingstoestel, de lineaire versneller. De straling dringt via de huid diep in het lichaam door.

De straling komt uit de kop van het bestralingstoestel. Hierin bevinden zich afschermingslamellen die in elke positie kunnen worden geschoven, zodanig dat het juiste bestralingsgebied gevormd wordt. Omgevende, gezonde weefsels worden op deze manier zoveel mogelijk afgeschermd.

Hoe werkt radiotherapie?

Het uitgangspunt van de radiotherapie is dat het erfelijk materiaal in de kankercel, het DNA, door de bestraling beschadigd wordt. Gezonde cellen worden ook beschadigd, maar hebben een beter vermogen om zich van deze schade te herstellen. Kankercellen kunnen van deze beschadiging in het DNA niet goed herstellen. Ze verliezen het vermogen zich te delen en sterven af.

Uw behandelaar

U wordt behandeld door een radiotherapeut-oncoloog of een physician assistant. Het is mogelijk dat deze nog in opleiding is. In onze informatie wordt altijd gesproken van behandelaar. Een radiotherapeut-oncoloog is een medisch specialist die patiënten met kanker behandelt met straling. Een physician assistant heeft een masteropleiding afgerond na een medische HBO-studie. Een physician assistant ziet zelfstandig patiënten in nauw overleg met een radiotherapeut-oncoloog.

De bestralingen worden uitgevoerd door radiotherapeutisch laboranten.

Radiotherapie bij anusanker

Anusanker ontstaat uit het slijmvlies van de anus. Vaak, maar niet altijd, is anusanker gerelateerd aan het humaan papillomavirus (HPV), wat ook baarmoederhalskanker en vulva- of peniskanker kan veroorzaken. Dit virus kan het ontstaan en de groei van kleine goedaardige poliepen in de anus op gang brengen, die op termijn kunnen ontaarden in een kwaadaardige tumor. Bij verdere groei kan de kanker zich uitbreiden naar de inwendige en uitwendige sluitspier, naar de huid of de endeldarm. Tevens kan het uitzaaien naar de lymfeklieren in de liezen en/of het bekken.

De bestralingen kunnen gecombineerd worden met gelijktijdig chemotherapie. We noemen dit chemoradiatie.

Als dit bij u het geval is, krijgt u een afspraak bij een maag-darm-leverarts of internist. Deze beoordeelt uw situatie en geeft u uitleg over de chemotherapie, samen met de verpleegkundig specialist.

De chemotherapie bestaat uit twee middelen. Het eerste middel, Mitomycine C, krijgt u éénmalig. Dit gebeurt op de eerste dag van uw behandeling. Op de afdeling Dagbehandeling op de eerste etage van het ziekenhuis, wordt Mitomycine C via een infuus maximaal twee uur voor uw bestraling toegediend. Dit gebeurt via een infuus in een arm.

Het tweede middel, Capecitabine, wordt in de vorm van tabletten voorgeschreven. Het aantal tabletten dat u moet slikken hangt samen met uw lengte en gewicht. Deze tabletten

worden s' ochtends en s' avonds ingenomen na de maaltijd, op de dagen dat u bestraald wordt.

De kans op succes met deze behandeling is doorgaans vrij hoog. Uw behandelaar zal dit echter voor uw specifieke situatie in meer detail bespreken. Omdat met deze behandeling de sluitspier behouden blijft, wordt chirurgie slechts zelden meer toegepast. Dit kan nog wel bij kleine tumoren die bijvoorbeeld in de huid buiten de anus liggen.

Bestraling om uw klachten te verlichten

Als de kanker is uitgezaaid buiten het kleine bekken naar andere delen van het lichaam, dan wordt de behandeling hierop aangepast. Het kan zijn dat de kanker pijnklachten of bloedingen geeft. De tumor wordt door de behandeling kleiner en in zijn groei geremd. Dit wordt een palliatieve behandeling genoemd. Uw behandelaar geeft u uitleg over de mogelijkheden en de verwachting van deze behandeling.

VOOR DE BEHANDELING VAN START GAAT

Uw eerste afspraak in het Antoni van Leeuwenhoek

Als ziekenhuis zijn wij verplicht uw identiteit vast te stellen en uw Burger Service Nummer en verzekeringsgegevens te registreren. Wanneer het uw eerste bezoek is aan het Antoni van Leeuwenhoek of als u uw identiteits- en/ of verzekeringsgegevens nog niet hebt laten registreren, wordt u een kwartier voor uw afspraak verwacht bij de receptie van de afdeling Radiotherapie voor inschrijving. U dient hiervoor een geldig paspoort, identiteitsbewijs of rijbewijs mee te nemen.

Bij de receptiebalie krijgt u een sticker met uw barcode. Met deze barcode kunt u zich aanmelden voor uw toekomstige afspraken.

Op tijd komen

Vanzelfsprekend doet u uw best om op tijd op uw afspraken te zijn. Mocht u vertraagd zijn, wilt u dit dan doorgeven? U kunt hiervoor het algemene telefoonnummer van het ziekenhuis, 020 512 9111, bellen. Dit geldt ook als u in Hoofddorp wordt bestraald. Wilt u vermelden dat het om afspraken bij de afdeling Radiotherapie gaat? Aan de radiotherapeutisch laboranten bij uw bestralingstoestel wordt doorgegeven dat u verlaat bent. Uw afspraak gaat altijd door.

Bestralingstijden

In sommige gevallen is het mogelijk om aan te geven welke periode van de dag uw voorkeur heeft voor uw bestraling. Dit kunt u aangeven bij uw arts, bij het voorlichtingsgesprek of bij de receptiebalie van de afdeling Radiotherapie. Indien u in de periode van uw bestraling ook chemotherapie krijgt, dan worden uw afspraken afgestemd met andere afdelingen. Het is dan niet mogelijk om voorkeurstijden aan te geven. Wordt u bestraald in Hoofddorp, dan kunt terecht bij de receptie van de afdeling Radiotherapie aldaar.

Voorlichtingsgesprek

Om u zo goed mogelijk op de bestraling voor te bereiden, krijgt u voorafgaand aan de behandeling ook een gesprek met een voorlichtingsmedewerker. Tijdens dit gesprek komen vooral praktische zaken over uw behandeling aan bod. Er is veel ruimte voor het stellen van vragen.

Mouflagekamer

Mannelijke patiënten met anuskanker krijgen een afspraak voor de mouflagekamer om een penis- en scrotumhouder te maken. Hiermee kunnen penis en scrotum zoveel mogelijk uit het bestralingsveld worden

gehouden tijdens de bestralingen. In de moulagekamer zullen penis en scrotum worden omwikkeld door een plastic, dat door verwarming in water vervormbaar wordt. Na afkoeling neemt dit plastic zijn nieuwe vaste vorm aan en wordt het gebruikt bij het maken van de CT-scan en bij de bestralingen.

CT-scan

Een CT-scan ter voorbereiding op de bestraling wordt altijd bij onze afdeling Radiotherapie in Amsterdam gemaakt. Bij een CT-scan worden er met behulp van röntgenstraling meerdere dwarsdoorsnede foto's van het te bestralen gebied gemaakt. Zo ontstaat een driedimensionaal beeld op de computer.

Het is belangrijk dat u een gevulde blaas heeft bij het maken van de CT-scan. Deze gevulde blaas is ook nodig bij alle bestralingen. Zo kan de dunne darm zoveel mogelijk uit het bestralingsveld geduwd worden, waardoor de irritatie door de bestraling op de dunne darm verminderd. Om zoveel mogelijk van dezelfde situatie uit te gaan, is het belangrijk dat u bij zowel de CT-scan als bij alle bestralingen dezelfde hoeveelheid water drinkt. Een uur voor uw afspraak bij de CT-scan en bij de bestralingen, plast u zoveel mogelijk

uit. Vervolgens drinkt u direct 350 ml. water. Zorg er wel voor dat u steeds voldoende heeft gedronken, zodat de blaas zich kan vullen.

Voor het maken van de CT-scan komt u op uw rug op een tafel te liggen, met een kussen onder uw hoofd. Uw armen liggen gekruist op uw borst. Worden de lymfeklieren in de lies ook bestraald, dan ligt u met uw benen gestrekt en uw voeten gespreid.

Uit een kastje in de ruimte van de CT-scanner komen laserlijnen die zich projecteren op uw lichaam. Op de kruisingen van de lijnen worden rond de heupen en op de buik tatoeagepuntjes gezet. Deze puntjes zullen altijd zichtbaar blijven. Het maken van de CT-scan duurt ongeveer een half uur.

Bestralingsplan

Op de afbeeldingen van de CT-scan wordt het bestralingsgebied ingetekend. Bij bepaalde behandelingen worden hier ook andere scans bij gebruikt. Met speciale computerprogramma's wordt berekend wat de meest optimale opzet van de bestralingsbundels is. Hierbij is het belangrijk dat het te bestralen gebied de juiste dosis straling ontvangt en dat de omliggende gezonde weefsels zo weinig mogelijk worden

belast. Uw behandelaar en andere deskundigen toetsen dit zogenaamde bestralingsplan. Na goedkeuring kan uw bestraling starten.

Het maken van het bestralingsplan is een arbeidsintensief proces en kan enige dagen duren.

Eerste bestralingsafspraken

U ontvangt uiterlijk een week na uw voorbereidende CT-scan uw eerste bestralingsafspraken. Deze afspraak wordt per email naar u gestuurd. Wilt u goed uw email, en soms ook uw spam-inbox, in de gaten houden? Als emailen niet mogelijk is, krijgt u een brief. Vindt

uw eerste bestraling al snel plaats, dan wordt u hierover gebeld.

U kunt ook via www.avl.nl/MijnAVL uw afspraken inzien. De afspraken zijn steeds vanaf een donderdag voor een hele week in te zien. Soms zijn uw afspraken al ingepland als u voor de voorbereidende CT-scan komt. Deze worden dan direct aan u doorgegeven.

UW BEHANDELING IN DE PRAKTIJK

Aanmelden

Met uw barcode kunt u zich aanmelden voor uw bestralingen. Dat doet u door de sticker voor de scanner te houden. Deze vindt u bij de ingang van de afdeling Radiotherapie. U ziet dan bij welk toestel u wordt verwacht. U neemt vervolgens plaats bij de wachruimte van het desbetreffende bestralingstoestel. Soms wordt u eerst naar de receptiebalie van de Radiotherapie verwezen.

Uw afspraken

Op uw eerste bestralingsdag krijgt u bij de receptie uw afspraken voor de resterende week. Vanaf donderdag haalt u hier uw nieuwe afspraken op voor de week die komen gaat. Mogelijk zijn er afspraken gewijzigd die nog niet in mijnAVL te zien zijn.

De bestraling

Bij de bestralingen heeft u altijd een gevulde blaas. Net als bij de CT-scan heeft u dan minstens een uur van tevoren uitgeplast en een uur voor de bestralingsafspraak in één keer 350 ml. water gedronken.

Een radiotherapeutisch laborant haalt u op uit de wachruimte en brengt u naar de kleedkamer. U wordt met ontbloot onderlichaam bestraald. Neemt u een handdoek of een bad of-ochtendjas mee die u even om kunt slaan als u naar de bestralings-

ruimte gaat? Uw gegevens worden gecontroleerd door de laboranten. Zij zorgen ervoor dat u goed op de bestralingstafel komt te liggen. Ook in deze ruimte komen laserlijnen uit de muur, die op uw lichaam schijnen. Deze laserlijnen moeten samenvallen met de tatoeagepuntjes die op uw lichaam staan. Wanneer uw positie op de bestralingstafel goed is, gaan de laboranten naar de bedieningsruimte. Regelmatig wordt uw positie gecontroleerd met behulp van een CT-scanner die met het toestel mee kan draaien. Als alles gecontroleerd en zo nodig aangepast is, wordt de bestraling gestart. Op de monitoren wordt uw bestraling nauwgezet gevolgd. Zonodig kunnen de laboranten contact houden met u via de intercom.

Het is belangrijk dat u stil blijft liggen.

Afhankelijk van uw behandeling zal het toestel al draaiende de straling afgeven of zal het bepaalde posities innemen om u te bestralen. De feitelijke bestraling duurt slechts enkele minuten. U hoort dan een zoemend geluid. Daarnaast is er ook tijd nodig voor het nauwkeurig instellen van het bestralingsgebied, waardoor u per keer ongeveer vijftien minuten in de bestralingsruimte bent.

Controles in uw behandelperiode

In uw behandelperiode worden er controleafspraken gemaakt bij uw behandelaar. Deze afspraken sluiten aan bij uw bestralingsafpraak. U meldt zich hiervoor bij de balie van de doktersassistenten op onze afdeling. De afspraken worden gemaakt om het verloop van de behandeling te bespreken en de bijwerkingen te volgen. U krijgt advies hoe u het beste met de bijwerkingen om kunt gaan. Zo nodig wordt er medicatie voorgeschreven.

Heeft u tussen deze afspraken door behoefte om uw behandelaar te spreken, dan kunt u dit aangeven bij de laboranten van het bestralingsstoel of bij de doktersassistenten. In geval van afwezigheid van uw behandelaar kunt u door een collega worden gezien.

Diëtist

Voeding die veel gasvorming geeft, zoals bonen, kool of uien, worden vaak minder goed verdragen. Dit geldt ook voor scherpe of sterk gekruide maaltijden.

Er wordt een afspraak bij de diëtist gemaakt vanwege de te verwachten darmklachten. Is het waarschijnlijk dat de huid rond de kringsspier geïrriteerd raakt, dan is het beter om de voeding zo aan te passen, dat de ontlasting zacht is. Het passeren van de ontlasting gaat dan makkelijker. Het is tevens van belang dat u op hetzelfde gewicht blijft. Dit heeft met de nauwkeurigheid van de bestraling te maken, maar ook met uw herstel. Bij goede voeding zal ook uw herstel voorspoediger zijn. Voor de afspraak bij de diëtist meldt u zich aan de balie van de doktersassistenten op onze afdeling. De diëtisten geven u advies over de voeding, kunnen speciale voeding bestellen en u kunt uw vragen op dit gebied aan hen

stellen. De diëtisten hebben dagelijks een terugbelspreekuur. U kunt hiervoor het algemene nummer van het ziekenhuis bellen en doorgeven dat u teruggebeld wilt worden.

Uw vragen e-mailen kan ook, naar dietisten@nki.nl. Op de website www.voedingenkankerinfo.nl van het KWF vindt u veel informatie over voeding. In ons voorlichtingscentrum in de hal van het ziekenhuis vindt u de brochure van het KWF ook.

Na afloop van uw behandeling

Aan het eind van de bestralingsbehandeling blijft u enige tijd onder controle bij uw behandelaar. Heeft u ook chemotherapie gehad, dan wordt u ook gecontroleerd door de internist of maag-darm-leverarts. Hiervoor worden afspraken gemaakt op de polikliniek van het AVL. Deze controles zijn van belang om het effect van de behandeling en de mogelijke bijwerkingen te volgen. Eventuele bijwerkingen, zoals darmklachten, huidklachten en vermoeidheid, kunnen aan het eind van de behandeling en kort daarna het hevigst zijn.

De uitwerking van de bestraling zet zich nog geruime tijd voort, zodat het uiteindelijke resultaat pas na enkele

weken te beoordelen is. Klachten van uw anus kanker, zoals het passeren van ontlasting en bloeding, zullen al eerder verbeteren.

Uw huisarts

Uw huisarts en uw verwijzer worden aan het begin van uw behandeling per brief op de hoogte gebracht. Als de behandeling beëindigd is, ontvangt uw verwijzer hier weer een brief over.

Contact opnemen

Als u pijn of andere klachten heeft die direct zorg behoeven en een gevolg zijn van uw behandeling of uw ziekte, dan kunt u altijd het ziekenhuis bellen op 020 512 9111.

Hoe heeft u uw behandeling ervaren?

Het AVL vindt het van het grootste belang dat de behandeling en de zorg rondom onze patiënten zo goed mogelijk verloopt. Door middel van een enquête horen wij graag van u hoe u deze periode heeft ervaren. Met deze gegevens kunnen wij de zorg en behandeling verder verbeteren. Het enquêteformulier krijgt u in de laatste week van uw behandeling. U kunt dit formulier ingevuld inleveren bij de receptiebalie Radiotherapie of in de blauwe bus die voor deze balie staat.

HOOFDSTUK 4

BIJWERKINGEN

Alle intensieve behandelmethoden geven een aantal bijwerkingen. De mate waarin de bijwerkingen optreden, varieert per persoon. Dit heeft te maken met uw conditie en situatie. Tevens is het gebied dat bestraald wordt en de bestralingsdosis van invloed op de bijwerkingen. Uw behandelaar zal u uitleg geven over de bijwerkingen die bij u verwacht worden. Hieronder zijn enkele bijwerkingen beschreven.

Darmklachten

Door de bestraling raakt het darmslijmvlies geïrriteerd. Dit kan diarree, buikkrampen, slijm- en/of bloedverlies bij de ontlasting en winderigheid veroorzaken. Hierdoor moet u vaker naar het toilet en daarbij kan de aandrang acuut zijn. De klachten ontstaan vaak na twee tot drie weken en nemen geleidelijk toe. Deze houden ook na de behandeling nog aan, en na één tot twee weken treedt hierin verbetering op. Het passeren van harde ontlasting kan pijnlijk zijn en met bloedverlies gepaard gaan.

Het is daarom raadzaam om tijdens en na de behandeling de ontlasting zacht te houden met een aangepast dieet. Uw behandelaar zal dit met u bespreken. Op de lange termijn kunnen klachten als winderigheid, acute aandrang en slijm/of bloedverlies in meer of mindere mate blijven bestaan. Het behoud van een goede sluitspierfunctie is vaak afhankelijk van de oorspronkelijke uitbreiding van de tumor naar de sluitspier. Uw behandelaar zal dit met u bespreken.

Plasklachten

Na twee à drie weken kunnen plasklachten ontstaan. Deze klachten lijken erg op een blaasontsteking. Er kan pijn bij het plassen optreden, u kunt loze aandrang ervaren of vaker moeten plassen. Over het algemeen zullen deze klachten over een periode van twee tot drie weken na afloop van de behandeling vrijwel verdwenen zijn. Bij hevige plasklachten zal uw arts een urinekweek aanvragen om een blaasinfectie uit te sluiten.

Huidklachten

Omdat de bestraling is gericht op de anus, zullen de huid bij de bilnaad, liezen en rondom de uitwendige geslachtsorganen vanaf de tweede week van de bestraling geïrriteerd raken, met klachten van jeuk, pijn, en tekenen van roodheid en zwelling. Ook het ontlasten

kan pijnlijk zijn. Dit kan leiden tot open huidwonden, welke tot twee weken na de behandeling kunnen aanhouden. Daarna wordt het geleidelijk beter. De doktersassistenten van onze afdeling zullen u helpen met de huidverzorging en geven u advies, vaak in overleg met uw arts. Tijdens de behandeling kunt u gewoon douchen. De huid mag niet in contact komen met irriterende producten, zoals zeep of chloorhoudend water (zwembad).

Vermoeidheid

Het is mogelijk dat u zich (meer) moe gaat voelen naarmate de bestralingsperiode vordert. Dit heeft met veel factoren te maken, waaronder uw behandeling en uw conditie, maar ook het regelmatig reizen naar het ziekenhuis kan een extra belasting zijn. De vermoeidheid kan ook na de behandeling nog aanhouden. Naast rust is het belangrijk om, zover dat gaat, fysiek actief te zijn. Dit kan in iedere vorm, zoals wandelen of fietsen. Een goede balans tussen inspanning en rust zal uw herstel bespoedigen.

Haaruitval

Er kan haaruitval ontstaan in de schaamstreek. Afhankelijk van de hoeveelheid straling die u krijgt is dit tijdelijk (enkele maanden) of blijvend.

Seksualiteit

Het optreden van seksuele stoornissen is een complex probleem, waarbij verschillende factoren een rol spelen. Zo

zijn natuurlijk uw diagnose, het ondergaan van de behandelingen en de gevolgen die daaruit voortvloeien van grote invloed op uw seksuele leven. Mannen kunnen na afloop van de behandeling erectieproblemen ervaren. Ook kan het zijn dat de vochtproductie tijdens het orgasme vermindert, waardoor een zogenaamd droog orgasme optreedt.

Vrouwen kunnen tijdens de bestraling last krijgen van slijmverlies uit de vagina en zwelling van de schaamlippen. Soms is hiervoor een specifieke behandeling nodig. Op de lange termijn kan er droogheid van de schede ontstaan. Het is mogelijk dat er littekenweefsel ontstaat, wat kan leiden tot verklevingen en vernauwingen. Deze bijwerkingen hebben invloed op de seksuele gemeenschap. Bespreekt u uw problematiek of uw zorgen vooral met uw behandelaar.

Deze kan de juiste medicatie voorschrijven, u van advies dienen en als u wilt, ook doorverwijzen. Het AVL heeft speciale poliklinieken gericht op seksualiteit en intimiteit

Vruchtbaarheid

Bij zowel mannen als vrouwen kan er door de behandeling onvruchtbaarheid optreden. Als u een kinderwens heeft is het belangrijk dit voordat de bestralingen starten te bespreken met uw behandelaar.

Specifieke bijwerkingen bij chemoradiatie

Is uw behandeling gecombineerd met chemotherapie, dan ervaart u mogelijk ook

andere bijwerkingen. Hieronder worden een aantal bijwerkingen genoemd die het meest optreden.

Er wordt regelmatig bloed afgenomen om uw bloed te beoordelen. Voelt u zich plotseling niet goed of ervaart u veel last van onderstaande bijwerkingen, dan kunt u, ook 's avonds of in het weekend het ziekenhuis bellen op het algemene nummer 020 512 9111. Voor gedetailleerde informatie verwijzen we u naar de patiënteninformatie over de chemotherapie.

Handen en voeten

De handpalmen en voetzolen kunnen soms gaan gloeien en rood worden. Hierdoor ontstaan er vrij makkelijk kloofjes. Door uw handen en voeten goed in te smeren met een vette crème kan het ontstaan van kloofjes beperkt worden. Deze bijwerking is gelukkig vrij onschuldig en verdwijnt bij het stoppen van de Capecitabine.

Huidklachten

Diverse soorten allergische huidreacties kunnen optreden tijdens het gebruik van Capecitabine.

Misselijkheid en verminderde eetlust

De tabletten Capecitabine worden in het algemeen goed verdragen en extra medicijnen tegen misselijkheid zijn

zelden nodig. Soms is er een wat weelig gevoel in de maagstreek. Vaak wordt dit minder door wat extra te eten. Zo is het beter om in de ochtend voor het innemen van de tabletten al iets te eten.

Tekort aan bloedplaatjes, rode en/of witte bloedlichaampjes

De aanmaak van bloedcellen in het beenmerg kan vanaf de tweede tot derde week van de behandeling enigszins verstoord raken. Dit is het gevolg van de Mitomycine C die u op de eerste dag van de behandeling heeft gekregen. Uw bloed wordt wekelijks gecontroleerd. Het is meestal niet nodig om maatregelen te nemen.

Zelden haaruitval

Haaruitval op het hoofd komt door de chemotherapie bij anuskranker zelden voor.

VEELGESTELDE VRAGEN

1 Is de bestralingsbehandeling pijnlijk?

Nee. Van de bestraling zelf voelt u niets. U hoort alleen een zoemend geluid op het moment van bestraling. Wel gaat u het effect van de bestraling bemerken, ongeveer twee weken na de eerste bestraling.

2 Wanneer gaat mijn behandeling starten?

We streven ernaar om u binnen tien dagen na de CT-scan te laten starten. Wij berichten u hier zo snel mogelijk over.

3 Word ik alle dagen bestraald?

Nee, in de weekenden en op feestdagen wordt u niet bestraald. In een heel enkel geval, bij onderhoud van een bestralingsstoel of bij veel feestdagen achter elkaar, kan het soms wel in een weekend vallen. Wij brengen u hier tijdig van op de hoogte.

4 Er is al een CT-scan van mij gemaakt. Waarom moet dit nog een keer gebeuren?

Zonder een voorbereidende CT-scan die in ons ziekenhuis gemaakt is, kunnen we niet bestralen. Met de CT-scan wordt het bestralingsgebied bepaald en het bestralingsplan gemaakt. De CT-scan wordt gemaakt in bestralingshouding. Uw houding is via tatoeagepuntjes en lijnen, die bij de CT-scan op uw lichaam worden

getekend, terug te vinden als u op de bestralingstafel ligt.

5 Moet ik nuchter zijn voor de CT-scan?

U hoeft niet nuchter te zijn voor de CT-scan.

6 Kan ik voor mijn (klein) kinderen blijven zorgen?

Ja. U wordt met een krachtige röntgenstraling behandeld. Na de behandeling is alle straling uit uw lichaam verdwenen. De straling wordt niet opgeslagen in uw lichaam.

7 Moet ik extra letten op mijn voeding?

U kunt last krijgen van darmklachten. Groenten die veel gasvorming geven, zoals bonen, kool of uien, worden vaak minder goed verdragen. Dit geldt ook voor sterk gekruide maaltijden. Verder gelden tijdens de behandeling de richtlijnen voor gezonde voeding. Deze richtlijnen kunt u vinden op de website www.voedingscentrum.nl.

Op de website van het KWF, www.voedingenkankerinfo.nl, vindt u veel informatie over dit onderwerp. Gebruikt u extra vitamines, preparaten of voedingssupplementen, wilt u dan met uw behandelaar bespreken of u kunt doorgaan met het innemen hiervan?

Amsterdam

8 Wat kan ik doen om de behandeling zo goed mogelijk door te komen?

Wij raden u aan om zo mogelijk uw dagelijks ritme op te pakken. Indien uw situatie dit toelaat, kunt u baat hebben bij een dagelijkse wandeling. Bij moeheid neemt u extra rust.

9 Mag ik roken tijdens de behandeling?

Ons advies is te stoppen met roken. Bij sommige behandelingen kan het de werking van de bestraling verminderen. Bovendien verhoogt roken de kans dat u opnieuw kanker krijgt. U kunt in ons ziekenhuis terecht bij de Stoppen-met-roken poli. Vraag uw behandelaar hiernaar.

10 Mag wijn of bier drinken?

Alcohol, mist in bescheiden hoeveelheid, heeft geen nadelige

invloed op de behandeling, vooral met uw behandelaar.

11 Mag ik auto blijven rijden?

In het algemeen ontraden wij bij deze behandeling om zelf auto te rijden. De behandeling wordt in de loop van de derde week toch vrij zwaar. U kan zich naar de bestralingsafdeling laten vervoeren met eigen auto of met een taxi.

Bij uw ziektekostenverzekering kunt u informatie krijgen over de vergoeding van het vervoer.

12 Kan ik blijven werken tijdens de behandeling?

Dit is afhankelijk van uw situatie en uw behandeling. U kunt dit het beste bespreken met uw behandelaar, huisarts of bedrijfsarts.

**Antoni van Leeuwenhoek,
afdeling Radiotherapie**

Postbus 90203
1006 BE Amsterdam
020 512 9111

Bezoekadres Amsterdam

Plesmanlaan 121
1066 CX Amsterdam

Bezoekadres Hoofddorp

Spaarnepoort 1
2134 TM Hoofddorp

www.avl.nl